

Предложения

на Българска стопанска камара – съюз на българския бизнес за конкурентоспособна икономика, технологична трансформация и догонващ икономически растеж

Световната икономика навлиза в период на дълбока **геоикономическа трансформация**, белязан от засилваща се международна конкуренция, промени на веригите за доставки, ускорено технологично развитие, енергийна несигурност, недостиг на суровини и демографски натиск. В тази среда икономическата конкурентоспособност, технологичният капацитет, сигурността на доставките и конкурентните цени на енергията, както и качеството на институциите се превръщат в ключови фактори за развитието на държавите.

Засилващите се геополитически рискове, нестабилността на енергийните пазари, ограниченията и рисковете пред ключови международни транспортни маршрути, включително през Ормузкия проток, както и уязвимостта на глобалните вериги за доставки, поставят допълнителни предизвикателства пред конкурентоспособността на европейската и българската икономика.

България постигна макроикономическа стабилност и напредък в интеграцията си в европейските и международните икономически структури. В същото време страната продължава да изостава по ключови показатели като производителност на труда, иновационен капацитет, технологична интензивност на икономиката, качество на институциите, ефективност на публичните разходи и способност за привличане на инвестиции с висока добавена стойност.

България се нуждае от **амбициозна програма за модернизация и догонващ икономически растеж**, основана на:

- повишаване на производителността;
- индустриална и технологична трансформация;
- сигурност на доставките и конкурентни цени на енергията;
- ефективна държава и предвидима регулаторна среда;
- развитие на човешкия капитал и уменията;
- активна политика за иновации, експорт и инвестиции.

Настоящият документ представя **предложения на Българската стопанска камара**, насочени към развитие на конкурентоспособна и устойчива българска икономика.

1. Конкурентоспособна държава, публични финанси и регулаторна среда

Цел: Изграждане на ефективна, предвидима и дигитализирана държава, която подпомага инвестициите, индустрията, иновациите и икономическата активност чрез фискална устойчивост, по-високо качество на регулациите и намаляване на административната тежест.

Стратегически цели до 2030 г.:

- Намаляване на административната тежест и съкращаване на сроковете за ключови инвестиционни процедури.

- Пълна оперативна съвместимост на ключовите държавни регистри и административни системи.
- Повишаване качеството на оценките на въздействието и въвеждане на реален тест за конкурентоспособност.
- Подобряване позицията на България по показатели, свързани с качество на институциите и бизнес средата.

България продължава да страда от ниска ефективност на публичните разходи, бавни административни процедури, регулаторна непредвидимост и недостатъчен административен капацитет. Това увеличава разходите за бизнеса, забавя инвестициите и ограничава икономическия растеж.

1.1. Фискална устойчивост и ефективност на публичните разходи

Фискалната стабилност и предвидимата данъчна среда са ключов елемент от конкурентоспособността на България и важен фактор за привличането на инвестиции

- Провеждане на устойчива фискална политика в условията на членство в Евроразоната и процеса на присъединяване към ОИСП, включително чрез поддържане на адекватни фискални буфери за реакция при външни икономически и геополитически шокове.
- Връщане към консервативния модел на бюджетно управление, основан на принципите на Закона за публичните финанси, при който максималният размер на разходите по консолидираната фискална програма не следва да надвишава 40% от БВП.
- Премаване към реално програмно бюджетиране с ясни индикатори за изпълнение, измерими резултати и оценка на ефективността на публичните разходи.
- Прекратяване на практиката капиталовите разходи да се използват като буфер срещу бюджетния дефицит, което ограничава потенциала за икономически растеж и забавя стратегически инвестиции.
- Предприемане на стъпки за децентрализация на публичните финанси, вкл. промени в административно-териториалното устройство, на основата на новите териториални демографски и икономически реалности, увеличаване на приходната база на общините, прозрачност на бюджетния процес и отчетността на изпълнението на общинско ниво и др.

1.2. Подобряване на институционалната среда

Качеството на институциите, предвидимостта на регулаторната среда и ефективността на публичното управление са ключови **фактори за инвестиционната активност, производителността и дългосрочната конкурентоспособност на икономиката**. Предприемане на активни действия за подобряване на институционалната среда на България и изваждане на страната от списъците за засилено наблюдение по отношение на прането на пари.

Честите институционални промени, липсата на приемственост и забавеното изпълнение на стратегически проекти ограничават ефекта от публичните политики, повишават несигурността и намаляват доверието на инвеститорите. Недостатъчната проектна готовност и забавената подготовка на стратегически инвестиционни проекти допълнително ограничават способността на държавата да реализира ефективно публични инвестиции и да привлича частен капитал.

- Повишаване на прозрачността, предвидимостта и правната сигурност.
- Укрепване на административния капацитет на институциите, работещи пряко с бизнеса и инвестиционния процес.
- Оптимизация на структурата и числеността на държавната администрация в съответствие с дигитализацията на публичните услуги и демографските реалности.
- Съкращаване на сроковете за административни и разрешителни процедури по стратегически инвестиционни проекти.

1.3. Регулаторна и административна реформа

- Въвеждане на **задължителен тест за конкурентоспособност** при изготвянето на:
 - нормативни актове;
 - оценки на въздействието;
 - стратегически документи;
 - мерки по транспониране на европейско законодателство.Оценките следва да анализират ефекта върху:
 - производителността;
 - административната тежест;
 - инвестициите;
 - цените на енергията;
 - МСП;
 - индустриалната конкурентоспособност.
- Възстановяване на Съвета по законодателство и създаване на специализирано звено към Народното събрание за независима оценка на въздействието на законодателството.
- Провеждане на ежегоден преглед на регулаторните режими с фокус върху:
 - инвестиционния процес;
 - индустриалните проекти;
 - декарбонизацията;
 - присъединяването към инфраструктурни мрежи;
 - разрешителните режими за стратегически инвестиции.
- Преглед на държавните такси и въвеждане на по-ясна връзка между размера на таксите и реалните административни разходи.
- Целеви преглед на избрани регулаторните режими и свързаните с тях административни процедури, свързани с инвестиционния процес и декарбонизацията на икономиката и индустрията. Дигитализиране на процеса, там където е възможно, с оглед драстично съкращаване на сроковете (напр. комплексни разрешителни, присъединяване към електропреносните мрежи, разрешителни за строеж и пр.).

1.4. Дигитална и административна трансформация

Фрагментираният административни системи, липсата на оперативна съвместимост и отсъствието на единни стандарти за обмен и управление на данни увеличават административната тежест, забавят услугите и затрудняват ефективната координация между институциите.

- Въвеждане на единна държавна облачна инфраструктура (Government Cloud) за:
 - киберсигурност;
 - служебен обмен на данни;
 - стандартизация на административните процеси.
- Премахване на дублиращи се административни изисквания чрез пълна дигитализация и служебен обмен на документи между институциите.
- Въвеждане на европейската цифрова идентичност.
- Обвързване на внедряването на Government Cloud със:
 - автоматизиран обмен на данни;
 - съкращаване на сроковете за административни услуги;
 - намаляване на административната тежест за бизнеса и гражданите.

1.5. Регионално развитие и публични инвестиции

- Приоритизиране на инвестиции с дългосрочно значение:
 - транспортна инфраструктура;

- електропреносни и електроразпределителни мрежи;
 - дигитална инфраструктура;
 - водна инфраструктура;
 - индустриални зони;
 - иновационна инфраструктура.
- Повишаване на проектната готовност на държавата и общините за стратегически инфраструктурни и индустриални инвестиции.
 - Децентрализация на публичните финанси и укрепване на финансовата самостоятелност на общините.
 - Отстраняване на правни и административни пречки за реално прилагане на режима за адресна регистрация чрез цялостна дигитализация на процеса и използване на актуални демографски данни при планирането на публичните услуги и инфраструктурата.
 - Създаване на публично достъпни електронен регистър по населени места за критични проблеми на инфраструктурата, ключови инвестиционни проекти и възможности за публично-частни партньорства с участие на местния бизнес и браншовите организации.

2. Индустрия, енергетика и ресурсна сигурност

Цел: Гарантиране на сигурност на доставките и конкурентни цени на енергията и ресурсна база за индустрията и икономиката.

Стратегически цели до 2030 г.:

- Осигуряване на конкурентоспособни и предвидими цени на енергията за индустрията.
- Увеличаване на междусистемната свързаност и капацитета на енергийната инфраструктура.
- Ускоряване внедряването на системи за съхранение и нисковъглеродни индустриални технологии.
- Повишаване на ресурсната ефективност и използването на вторични суровини в индустрията.

Енергийните разходи, недостатъчната свързаност, ценовите колебания и ускорената декарбонизация създават сериозни рискове за конкурентоспособността на българската индустрия. България се нуждае от дългосрочна енергийна стратегия, която съчетава сигурност, конкурентоспособност и технологична трансформация.

Геоикономическата фрагментация и промените в глобалните вериги за доставки изискват изграждане на по-висока индустриална, енергийна и ресурсна устойчивост на национално и европейско ниво

2.1. Дългосрочна енергийна стратегия

- ✓ Разработване и приемане на дългосрочна енергийна стратегия до 2050 г., която ясно определя потребностите на индустрията, икономиката и домакинствата и гарантира сигурни доставки и предвидима цена на енергията.
- ✓ Стратегията следва да включва:
 - развитие на ядрената енергетика;
 - модернизация и разширяване на мрежите;
 - развитие на системи за съхранение;
 - интеграция на нисковъглеродни технологии;
 - диверсификация на източниците;
 - развитие на междусистемната свързаност.
- ✓ Осигуряване на балансиран енергиен микс, основан на:
 - енергийна сигурност;
 - технологична неутралност;
 - индустриална конкурентоспособност;

- декарбонизация.

2.2. Конкурентоспособност на индустрията в условията на декарбонизация

- Провеждане на политики, които съчетават декарбонизацията с индустриалната конкурентоспособност и предотвратяват риска от деиндустриализация и изнасяне на производства извън ЕС.
- Отчитане на ефекта от схемата за търговия с емисии върху цените на електроенергията и конкурентоспособността на енергоинтензивната индустрия при формирането на европейските и националните политики. В резултат на прилагането на схемите за търговия с емисии и достигнатите високи цени на квотите, енергоинтензивната индустрия изпитва двоен натиск – от високата цена на електроенергията (повлияна и от цените на квотите) и от високите цени на квотите. Поради това е наложително регулиране на тези ценови нива чрез запазване на нивата на безплатните квоти и прекратяване на изтеглянето на количества от пазара на въглерод в резерва за стабилност.
- Подкрепа за механизми, които ограничават прекомерните ценови колебания на енергийните пазари.
- Провеждане на структурни реформи в енергийния сектор, които разширяват възможностите за дългосрочно договаряне между производители и потребители на електроенергия с цел по-голяма предвидимост и управление на ценовия риск.
- Разширяване на възможностите за дългосрочни договори за доставка на електроенергия между производители и индустриални потребители.
- **Засилване на двустранното сътрудничество**, като се активизират преговорите с държавите от региона за ускоряване на изграждането на нови електропроводи и модернизация на съществуващите.
- Подкрепа за внедряване на:
 - системи за съхранение;
 - нисковъглеродни технологии;
 - технологии за улавяне, използване и съхранение на въглерод (CCUS технологии);
 - интелигентни мрежи.
- ✓ България следва активно да защитава необходимостта от баланс между климатичните цели и индустриалната конкурентоспособност при формирането на европейските политики.
- ✓ Недопускане на регулаторни решения, които водят до:
 - въглеродно изтичане;
 - загуба на индустриален капацитет;
 - трайни ценови дисбаланси в региона.
- ✓ Ускоряване на инвестициите в електропреносната и електроразпределителната инфраструктура с цел интеграция на нови производствени мощности, системи за съхранение и индустриално потребление.
- ✓ Активна комуникация с работодателските организации при формиране позициите на България по актовете, свързани с Европейската зелена сделка, индустриалната конкурентоспособност и суровинната независимост.

2.3. Повишаване на производителността и индустриална модернизация

- Насърчаване на инвестиции в:
 - автоматизация;
 - роботизация;
 - индустриална дигитализация;
 - AI решения;
 - модерни производствени технологии.

- Развитие на механизми за технологично обновяване на предприятията, особено в енергоинтензивните и традиционните индустрии.
- Подкрепа за внедряване на системи за:
 - индустриални данни;
 - управление на производството;
 - енергийна ефективност;
 - предиктивна поддръжка;
 - оптимизация на производствените процеси.

2.4. Енергийна сигурност и инфраструктура

- Ускоряване на междусистемната свързаност между Югоизточна и Централна Европа и развитие на електропроводните връзки със страните от региона.
- Комплексът „Марица-изток“ следва да бъде разглеждан като елемент от националната енергийна сигурност и системната устойчивост в условията на:
 - нестабилни енергийни пазари;
 - зависимост от вносни горива;
 - недостатъчна междусистемна свързаност;
 - небалансиран производствен микс.
- Разработване на механизми за гарантиране на достатъчен обем базови мощности и капацитет за сигурност в електроенергийната система, включително чрез интегриране на комплекса „Марица-изток“ в дългосрочната енергийна стратегия.
- Разработване на механизми за статут на мощности за сигурност и стратегически резерв в рамките на дългосрочната енергийна стратегия.
- При необходимост държавата следва да разполага с механизми за удължаване експлоатацията на мощности от значение за енергийната сигурност и стабилността на електроенергийната система.
- Подкрепа за внедряване на технологии за ниски емисии, системи за съхранение и модернизация на съществуващата енергийна инфраструктура.
- Създаване на компенсаторни механизми, които да се задействат автоматично при кризисни ситуации на енергийните пазари.
- Осигуряване на условия за създаване на пълноценна **екосистема за електрическа мобилност**, включваща развитието на зарядна инфраструктура, стимули за обновяване на автомобилния парк с електромобили, създаване на благоприятна регулаторна среда (визия за устойчива електрическа мобилност, стратегия за електрическа мобилност и закон за електрическата мобилност).

2.5. Кръгова икономика и суровинна независимост

Забавените процедури, липсата на инфраструктура и неясният регулаторен статут на вторичните суровини ограничават ресурсната ефективност, увеличават разходите за предприятията и възпрепятстват развитието на кръговата икономика.

- Насърчаване на ресурсната ефективност, индустриалната симбиоза и използването на вторични суровини.
- Промени в **системата за управление на отпадъците**, вкл. на въведените продуктови такси, отчисленията за депониране на отпадъци, статута на организациите по оползотворяване на масово разпространени отпадъци, въведените обезпечения и гаранции за издаване на разрешителни, изграждане на липсваща инфраструктура за третиране на промишлени и опасни отпадъци, преминаване към регистрационен режим на процедурата за определяне на „край на отпадъка“ и „страничен продукт“.
- Отстраняване на проблемите във функционирането на **Националната информационна система за отпадъците** за осигуряване на надеждна информация на потребителите ѝ.

- Изграждане на липсваща инфраструктура за третиране на **промишлени и опасни отпадъци**.
- Въвеждане на **депозитна система** за опаковки от напитки (DRS) в съответствие с европейското законодателство.
- Ефективно прилагане на принципа „замърсителят плаща“ при определяне на **такса битови отпадъци** на база количество и развитие на зелени обществени поръчки.
- Подкрепа за добив, преработка и използване на стратегически суровини и индустриални материали.
- Прехвърляне на управлението на концесиите за неенергийни подземни богатства (инертни материали, метали, индустриални минерали) към ресорното министерство, отговарящо за индустриалната политика.
- Подобряване на административния капацитет и ускоряване на процедурите в областта на околната среда и концесиите.
- Въвеждане на ускорени и предвидими процедури за използване на индустриални странични продукти и вторични суровини в строителството, инфраструктурните проекти и промишлеността.
- Въвеждане на приоритетен режим за концесии, свързани със стратегически суровини и индустриални материали.

3. Иновации, технологии и дигитална трансформация

Цел: Превръщане на България в регионален център за иновации, технологии и индустрии с висока добавена стойност.

Стратегически цели до 2030 г.:

- Повишаване на инвестициите в НИРД до поне 1% от БВП до 2030 г., с хоризонт за достигане на 2% в дългосрочен план.
- Увеличаване дела на високотехнологичните и средновисокотехнологичните производства.
- Повишаване на производителността чрез ускорена технологична модернизация и автоматизация.
- Развитие на екосистеми за AI, deep-tech и индустрии с висока добавена стойност.

България изостава по отношение на внедряването на технологии, индустриалната автоматизация, комерсиализацията на научните изследвания и привличането на високотехнологични инвестиции. Страната не може устойчиво да се конкурира единствено чрез ниски разходи за труд и данъчни предимства. Необходим е преход към модел на икономически растеж, основан на производителност, технологии, иновации, човешки капитал и индустрии с висока добавена стойност. Без ускорена технологична модернизация и повишаване на производителността България рискува да остане периферна икономика с ниска добавена стойност в европейските и глобалните вериги на стойността.

3.1. Високотехнологична икономика

- ✓ Насърчаване на инвестициите във високотехнологични производства и услуги: концентриране на ресурсите в разработване на продукти и процеси, пилотни проекти, разрастване.
- ✓ Развитие на екосистеми в областта на:
 - изкуствения интелект;
 - квантовите технологии;
 - deep-tech;
 - биотехнологиите;
 - космическите технологии.
- ✓ Стимулиране на партньорства между академичните среди, научноизследователските институти и предприятията. **Привличане на таланти с цел трансфер на знания,**

засилване сътрудничеството в областта на научните изследвания. Ясна стратегия относно участието на България в международни изследователски програми.

- ✓ Подкрепа за проучвания и технологични проекти, свързани със стратегически ресурси и редкоземни елементи.
- ✓ Подкрепа за развитие на технологии и производства с двойна употреба, киберсигурност и стратегически индустрии в контекста на новите европейски политики за сигурност и отбрана.

3.2. Наука, иновации и технологичен трансфер

Недостатъчната връзка между науката, висшето образование и бизнеса ограничава комерсиализацията на научните резултати и способността на икономиката да генерира производства с висока добавена стойност. България изостава и по отношение на индустриалните научноизследователски мощности и корпоративните инвестиции в НИРД, което ограничава способността за развитие на високотехнологични индустрии и индустрии с двойна употреба.

- Създаване на механизми за стимулиране на приложните научни изследвания и комерсиализацията на научни резултати.
- Въвеждане на стимули публично финансираните научни изследвания да водят до
 - патенти;
 - прототипи;
 - индустриални приложения;
 - технологичен трансфер.
- Подкрепа за проекти, получили висока оценка по програма „Хоризонт Европа“ и European Innovation Council, но останали без европейско финансиране. Създаване на национални механизми за финансиране на проекти, получили висока оценка по „Хоризонт Европа“ и European Innovation Council, но останали без европейско финансиране.
- Развитие на партньорства с бизнеса на центровете за трансфер на технологии.
- Създаване на механизми за финансиране високотехнологични и иновативни проекти с потенциал за индустриално приложение.
- Изграждане на по-тясна връзка между публичното финансиране на научни изследвания и реалното им приложение в икономиката.
- Планиране и развитие на капацитет за научни и индустриални разработки в стратегически технологични области.
- Развитие на механизми за финансиране на растящи иновативни предприятия и scale-up компании.

3.3. Дигитална трансформация на предприятията

- Ускоряване внедряването на:
 - автоматизация;
 - роботизация;
 - AI решения;
 - индустриален софтуер;
 - облачни технологии.
- Развитие на *regulatory sandboxes* с участие на бизнеса за предварително тестване на ново законодателство в областта на дигиталната трансформация и изкуствения интелект.
- Развитие на 5G и 6G инфраструктура.
- Повишаване на киберсигурността и устойчивостта на критичната инфраструктура.
- Развитие на индустриални дигитални екосистеми и платформи за обмен на данни между предприятията.
- Подкрепа за внедряване на:

- индустриален IoT;
- AI базирани производствени системи;
- облачни технологии;
- киберсигурност в МСП

4. Човешки капитал, образование и пазар на труда

Цел: Развитие на модерна образователна система и пазар на труда, които отговарят на трансформацията на икономиката, индустрията и технологиите.

Стратегически цели до 2030 г.:

- Увеличаване дела на учениците и студентите в STEM направления.
- Развитие на ефективна система за прогнозиране на уменията и потребностите на пазара на труда.
- Повишаване участието в обучение през целия живот и преквалификация.
- Ограничаване на недостига на квалифицирани кадри в стратегически сектори.

*Недостигът на квалифицирани кадри, слабата връзка между образованието и пазара на труда, демографският спад и емиграцията на млади специалисти постепенно се превръщат в структурно ограничение пред икономическия растеж, инвестициите и технологичната трансформация на икономиката. Това ограничава производителността, технологичната трансформация и способността на икономиката да преминава към производства с по-висока добавена стойност. Необходим е **холистичен подход** към проблемите в образованието – **средно, професионално и висше**, с оглед осигуряване на качествено образование и адекватно отчитане на потребностите на пазара на труда и тенденциите на трансформация на икономиката и навлизането на нови технологии*

4.1. Образование и умения

- България се нуждае от ускорена адаптация на образователната система към технологичните промени, свързани с:
 - AI;
 - автоматизацията;
 - дигитализацията;
 - киберсигурността;
 - Индустрия 5.0.
- Модернизиране на учебните програми в съответствие с нуждите на икономиката и новите технологии.
- Широко навлизане на STEM образованието, дигиталните компетентности, финансовата грамотност и AI уменията.
- Въвеждане на **индивидуален електронен образователен и квалификационен профил**, обхващащ системата на предучилищното, училищното, висшето образование и професионална квалификация.

4.2. Професионално образование и развитие на уменията

- Създаване на единна система за **прогнозиране на потребностите от умения и квалификации** в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен хоризонт.
- Създаване на междуинституционален **Съвет на уменията** към Министерския съвет с участие на социалните партньори.
- Развитие на **дуалното обучение** и браншови и регионални партньорства между бизнеса, професионалните гимназии и висшите училища.
- Подкрепа за **регулярно повишаване квалификацията на преподавателите** в съответствие с технологичните промени и нуждите на икономиката.
- Институционализиране на системата за обучение на възрастни. Въвеждане на **стандарты за неформално и информално обучение** на възрастни и за обучение на преподаватели на възрастни.

- Развитие на ефективна система за кариерно ориентиране и връзка между образованието и пазара на труда.
- Създаване на механизъм за **регулярно актуализиране на учебното съдържание** въз основа на:
 - технологичните промени;
 - развитието на AI;
 - потребностите на пазара на труда;
 - индустриалната трансформация.
- Въвеждане на система за **външно оценяване на качеството в общото и професионалното образование** с участие на работодателите и обратна връзка от бизнеса и учениците.
- Развитие на институционален капацитет за:
 - анализ на бъдещите умения;
 - управление на трансформацията на професиите;
 - прогнозиране на структурните промени на пазара на труда

4.3. Пазар на труда и демография

Демографската криза силно притиска пазара на труда. Освен работещи мерки за подобряване на демографската картина и краткосрочно привличане на работници от трети страни, са необходими и мерки за повишаване на икономическата активност на различни групи лица, които поради една или друга причина не са активни: млади хора; хората над 50 години; хора с увреждания; хора, полагащи грижи за деца или възрастни; младежи; лица без образование и квалификация; уязвими етнически общности.

- Ефективни **демографски мерки**, съобразени с националния контекст и структурните предизвикателства пред страната: оценка на прилаганите политики и тяхната реална ефективност, поетапно осигуряване на адекватно **финансиране** (в т.ч. и с европейски средства) и на **по-добра координация между демографската, икономическата, социалната и регионалната политика**, насърчаване на достъпа до жилище за млади семейства чрез финансови и гаранционни механизми, както и чрез развитие и модернизация на общинския жилищен фонд, включително изготвяне на актуална оценка на наличния жилищен фонд, неговото състояние и възможностите за ефективното му използване, разширяване на достъпа до детски ясли и градини и услуги за грижа за деца, подкрепа за репродуктивното здраве и превенция на демографските дисбаланси, както и прилагане на целенасочени регионални мерки за ограничаване на обезлюдяването и недостига на работна сила.
- Ефективни мерки, насочени към осигуряване на **достъп до пазара на труда за хората с увреждания**: оценка на прилаганите мерки и тяхната ефективност, осигуряване на по-добра синергия между отделните политики и инструменти, особено по отношение на подкрепената заетост и трудовото наставничество, индивидуализираната подкрепа, прехода от образование към заетост, функционалната оценка на работоспособността, дългосрочното задържане в заетост, практическото прилагане на разумни улеснения на работното място, както и дигиталната достъпност и интеграцията чрез дистанционна и гъвкава работа.
- Обезпечаване включването в **курсове за ограмотяване** и курсове за придобиване на компетентности и завършване на класове от прогимназиалния етап и гимназиалния етап на средното образование за неграмотни лица;
- Даване на възможност на лица над 16-годишна възраст без минималната образователна степен, която се изисква за придобиване на степен на професионална квалификация, да придобиват компетентности в рамките на единици резултати от учене по професията.
- Опростяване на процедурата по **валидиране** на квалификацията, като целта е значително да се повиши броят на лицата, които да се възползват от процедура по

- валидиране на компетентности, придобити по неформален път. Намалване на административната тежест при провеждане на квалификационни курсове.
- Програми за **финансиране на обученията на работното място и субсидирана заетост за региони с висока степен на безработица** и нисък квалификационен профил на активната работна сила.
- Изпълнение на комплекс от мерки, свързани с **достъпа на граждани от трети страни до пазара на труда**, като краткосрочна мярка за покриване на недостига на работна сила.
- Усъвършенстване на системата за **прогнозиране на потребностите от работна сила** в икономическите дейности с най-остър недостиг и с активно сътрудничество с работодателските организации. Укрепване капацитета на задгранични представителства в държави, към които българските работодатели имат интерес. Въвеждане в експлоатация на **Платформа за производство за издаване на разрешителни за работа**.
- Развитие на политики за задържане и привличане на таланти.

4.4. Социални и осигурителни системи

- Провеждане на реформи за повишаване **устойчивостта на пенсионната система**.
- Анализ и **модернизация на системите за социално осигуряване и ТЕЛК**.
- Разработване на **стратегическа рамка за реформа на организацията и финансирането на здравната система**

5. Интернационализация, инвестиции и експортен потенциал

Цел: Укрепване на позициите на българските предприятия във веригите за стойност и международната търговия.

Стратегически цели до 2030 г.:

- Повишаване на дела на износа с висока добавена стойност.
- По-силна интеграция на българските предприятия във вериги за доставки и високотехнологични производства.
- Повишаване ефективността на икономическата дипломация и експортната подкрепа.
- Привличане на повече стратегически инвестиции в индустрии с висока добавена стойност.

*България продължава да изостава по отношение на икономическата дипломация, експортната стратегия и интеграцията на предприятията във високотехнологични вериги за доставки. Промените в глобалните вериги за доставки и процесите на *nearshoring* и *friendshoring* създават възможности за привличане на нови инвестиции и индустриални производства в България.*

5.1. Национална експортна стратегия

- Разработване на национална и секторни експортни стратегии с участие на работодателските и браншовите организации.
- Определяне на приоритетни пазари, индустрии и вериги за доставки въз основа на:
 - конкурентните предимства на България;
 - потенциала за износ;
 - възможностите за привличане на инвестиции.
- Реформа в работата на СТИВ с фокус върху:
 - икономическа дипломация;
 - подкрепа за българския износ;
 - привличане на стратегически инвеститори.
- Разработване на пазарно ориентирани стратегии за водещите външнотърговски партньори на България с:
 - секторни приоритети;
 - анализ на конкурентните предимства;

- механизми за подкрепа на износа;
- привличане на инвестиции и включване във вериги за доставки.

5.2. Реформа на инструментите за експортна подкрепа

- Реструктуриране на функциите на ИАНМСП с фокус върху иновациите, експортната подкрепа и управлението на програми за интернационализация.
- Реформа в подбора, оценката и работата на СТИВ с по-силен фокус върху икономическата дипломация, инвестициите и експортната подкрепа.
- Организиране на целеви „мисии на вносителите“ и секторни международни партньорства.
- Диференциране на функциите на СТИВ според спецификата на пазарите и стратегическите цели на България.
- По-дългосрочна специализация на служителите по държави и региони с цел натрупване на експертиза, контакти и секторно познаване.
- Пренасочване на публичните инструменти за експортна подкрепа към:
 - високотехнологични производства;
 - иновативни предприятия;
 - участие в технологично интензивни вериги за доставки.

5.3. Привличане на инвестиции

- Насърчаване на инвестиции с висока добавена стойност.
- Развитие на индустриални и технологични зони.
- Подкрепа за включване на български предприятия във веригите за доставки.
- Целева подкрепа за стартиращи и разрастващи се високотехнологични предприятия

6. Правосъдие и институционално доверие

Цел: Подобряване на достъпа до правосъдие и укрепване на доверието в институциите.

Стратегически цели до 2030 г.:

- Намаляване на времето за разглеждане на търговски и инвестиционни спорове.
- Повишаване предвидимостта и ефективността на съдебните производства.
- Ускоряване дигитализацията на съдебната система.
- Подобряване на правната сигурност и регулаторната стабилност.

Бавните производства, високите държавни такси и регулаторната непредвидимост увеличават разходите за бизнеса и ограничават инвестиционната активност.

- Намаляване на финансовите бариери пред достъпа до правосъдие чрез въвеждане на максимален размер на пропорционалните държавни такси по граждански и търговски дела.
- Повишаване ефективността и предвидимостта на съдебните производства.
- Подобряване на регулаторната стабилност и правната сигурност.
- Ускоряване на дигитализацията на съдебната система.

В БСК вярваме, че България има потенциал да ускори процеса на икономическа конвергенция и да заеме по-силна позиция в европейската и глобалната икономика, ако бъдат реализирани последователни политики за:

- повишаване на производителността;
- технологична модернизация;

- институционална ефективност;
- развитие на човешкия капитал;
- сигурност на доставките и конкурентни цени на енергията.

В условията на ускоряващи се глобални трансформации конкурентоспособността все повече ще зависи от способността на държавите да съчетават индустриален капацитет, технологии, иновации, ефективни институции и икономическа устойчивост и сигурност на ресурсите.

България се нуждае от дългосрочна и предвидима икономическа политика, основана на партньорство между държавата, бизнеса, науката и обществото.